

Лопушанський Павло Романович

Мінілатеральні ініціативи в Європі у XXI столітті: Славковський трикутник та Північно-Балтійська вісімка

УДК 327(4):061.1»XX»

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616>.

2026-1.10

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

Лопушанський Павло Романович
аспірант кафедри політології
та міжнародних відносин
Інституту гуманітарних і соціальних
наук
Національного університету
«Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12,
Львів, Україна
ORCID: 0009-0003-4167-4693

Стаття присвячена дослідженню мінілатеральних ініціатив у Європі у XXI столітті на прикладі Славковського трикутника та Північно-Балтійської вісімки. Актуальність теми зумовлена трансформацією сучасного міжнародного порядку, зростанням безпекових загроз у Європі, насамперед внаслідок російсько-української війни, а також зниженням ефективності традиційних багатосторонніх інституцій, що мотивує держави до пошуку більш гнучких і ефективних форматів міждержавної взаємодії. Метою статті є з'ясування сутності, особливостей та перспектив функціонування мінілатеральних ініціатив у Європі у XXI столітті, а також здійснення порівняльного аналізу Славковського трикутника та Північно-Балтійської вісімки за рівнем інституціоналізації, безпековим контекстом і політичною консолідацією учасників. Автор наголошує на зростанні ролі мінілатералізму як відповіді європейських держав на кризу багатосторонності, бюрократичність процесів ухвалення рішень у міжнародних організаціях та необхідність швидкої координації політики в умовах нових геополітичних викликів. Підкреслюється, що повномасштабна війна проти України стала важливим каталізатором активізації мінілатеральних форматів співпраці та переосмислення просторової моделі Європи. Дослідження спирається на методи аналізу та синтезу, а також історичний аналіз та кейс-стаді. Ключовим методологічним інструментом виступає порівняльний метод, що дозволив виявити спільні та відмінні риси функціонування Славковського трикутника та Північно-Балтійської вісімки як різних моделей європейського мінілатералізму. За результатами дослідницької роботи стверджується, що мінілатеральні форми співпраці набувають дедалі більшого значення в європейській політиці як гнучкі та ефективні механізми координації держав у сфері безпеки, політики та регіональної взаємодії, доповнюючи традиційні багатосторонні інституції. З'ясовано, що Славковський трикутник характеризується меншою інституціоналізацією, тоді як Північно-Балтійська вісімка демонструє вищий рівень політичної узгодженості, безпекової співпраці та регіональної консолідації. Подальші дослідження мають зосередитися на вивченні впливу мінілатеральних ініціатив на формування нової архітектури європейської безпеки, їх взаємодії з інституціями ЄС і НАТО, а також потенціалу розширення участі України в сучасних мінілатеральних форматах співпраці.

Ключові слова: мінілатералізм, багатосторонні організації, Славковський трикутник, Північно-Балтійська вісімка, європейська безпека, оборонна співпраця, російсько-українська війна, Північна та Балтійська Європа.

Вступ. У XXI столітті в Європі спостерігаємо тенденцію об'єднання держав, переважно у сфері безпеки та оборони, для вирішення різноманітних політичних та міжнародних проблем та побудови ефективніших відносин між ними. Йдеться про мінілатеральні союзи (об'єднання, формати, групи), активізація яких зумовлена сучасними міжнародними викликами: зростаючими безпековими й військовими загрозами, найперше з боку росії, та неоднозначною міжнародною політикою Д. Трамп, які трансформують міжнародний порядок і, з метою реалізації власної безпеки, змушують європейських лідерів створювати нові формати співпраці для вирішення багатьох проблем як спільного внутрішнього, так і міжнародного значення.

З однієї сторони, виникнення мінілатеральних союзів в європейському просторі не є новою міжнародною практикою, особливо навколо вирішення проблем зовнішньої та безпекової політики. А з іншої – сучасною тенденцією є саме результативність створення таких форматів міждержавних взаємодій. Активізація мінілатералізму стала відповіддю на труднощі, які Європа переживає в утвер-

дженні свого політичного лідерства, реалізації зовнішньої політики та оборони, вирішенні різних глобальних проблем через наявні багатосторонні формати (ООН, ОБСЄ, НАТО). Вони були створені після Другої світової війни з метою забезпечення миру і стабільності у світі та протидії порушенню міжнародних норм і принципів. Однак в умовах кризи й невизначеності сучасного світового порядку є функціонально обмеженими.

Найочевидніше криза ефективності багатосторонніх європейських організацій репрезентована в їх повільному реагуванні на безпекові загрози з боку росії та Близького Сходу і обумовлена складними вимогами до консенсусу, повільними і бюрократичними процесами прийняття рішень, різним сприйняттям загроз та протилежними інтересами держав-учасниць.

Багатосторонність виявилась не спроможною вирішити різні глобальні проблеми – безпекові, соціально-економічні, кліматичні. Тому лідери європейських держав все частіше віддають перевагу співпраці в рамках мінілатеральних та субрегіональних груп. Погоджуємось з думкою, що

агресивна війна авторитарного світу проти демократичного, виявом якої стало повномасштабне вторгнення росії в Україну, підкреслила необхідність переосмислення просторової моделі Європи та геополітичної карти всього регіону, утвердження місця України в ній [1, с. 72]. Відтак аналіз сучасних європейських мінілатеральних форматів співпраці є особливо актуальним.

Мета та завдання. Метою дослідження є з'ясування сутності, особливостей та перспектив функціонування мінілатеральних ініціатив в Європі у XXI ст. на прикладі двох таких союзів – Славковського трикутника та Північно-Балтійської вісімки. Завдання дослідження полягають у: визначенні суті європейського мінілатералізму, основних підходів до його трактування; окресленні факторів, які впливають на його активізацію в сучасних міжнародних умовах; висвітленні особливостей функціонування Славковського трикутника та Північно-балтійської вісімки; здійсненні порівняльного аналізу зазначених мінілатеральних об'єднань в Європі за такими критеріями, як-от: рівень інституціоналізації, безпековий контекст, політична консолідація учасників тощо; визначенні перспектив обох дослідницьких кейсів та європейського мінілатералізму загалом.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складає системний підхід, що дозволив розглядати мінілатеральні формати як складові сучасної архітектури європейської безпеки та міжнародної взаємодії. У роботі використано метод аналізу та синтезу, що дав змогу узагальнити наукові підходи до трактування мінілатералізму, виокремити його характерні ознаки і чинники активізації в сучасних умовах зростання безпекових загроз. Базовим став порівняльний метод, оскільки дозволив виявити спільні та відмінні риси функціонування Славковського трикутника та Північно-Балтійської вісімки. Для простеження передумов виникнення європейських мінілатеральних форматів, їх еволюції застосовано історичний метод. Метод кейс-стаді дав змогу дослідити Славковський трикутник та Північно-Балтійську вісімку. Результати дослідження ґрунтуються на узагальненні теоретичних положень про мінілатералізм та емпіричному аналізі обраних прикладів, що дало змогу визначити можливі перспективи розвитку європейського мінілатералізму.

Результати. Традиційна багатосторонність передбачає офіційні зусилля більшої кількості держав щодо побудови довіри та уникнення конфлікту шляхом інституціоналізації та дотримання правил і норм для спільного бачення регіонального або міжнародного розвитку [24].

Натомість мінілатералізм здебільшого визначають як невелику об'єдану групу держав, які співпрацюють разом для вирішення конкретних завдань та неформальній основі. Насамперед, це держави, які поділяють спільне сприйняття загроз та цінності [12].

Мінілатералізм формується на засадах односторонності та міждержавних відносин, зосереджених на вужчих і конкретних питаннях, які безпосередньо впливають на тих, хто бере в них участь. Як стверджує Мойзес Наїм, мінілатералізм може бути ключем до досягнення реальних міжнародних дій у таких сферах торгівлі, зміни клімату, вирішення бідності тощо [14].

У ширшому аспекті мінілатералізм – це дипломатичний процес формування альянсів та ініціатив між державами в рамках наявних багатосторонніх угруповань з метою посилення співпраці та координації в різних сферах. Сфери співпраці формуються на основі визначення кола питань, які вважаються надто складними для вирішення на багатосторонньому рівні. У цьому аспекті мінілатеральні угруповання стали «підгрупами багатосторонніх акторів» [13].

Зокрема, географічно представлений у Східній Європі мінілатералізм розглядають крізь призму трьох концепцій: ексклюзивного (співпраця обмеженого кола держав (переважно ЄС і НАТО), які мають спільні безпекові інтереси та виключають взаємодію з іншими акторами), мережевого регіоналізму (гнучка взаємодія через мінілатеральні формати, що базується на об'єднанні ресурсів однодумців і залученні приватних інвесторів) та міжрегіоналізму (розширення співпраці поза регіоном через економічні та безпекові зв'язки з опорою на США як ключового гаранта безпеки) [10].

Зазначимо, що мінілатеральні об'єднання в ЄС не мають уніфікованого визначення. Їх називають «блоками», «альянсами», «групами», «партнерствами» тощо. Процес формування мінілатералізму в різних сферах також має окремі назви.

Наприклад, в контексті зовнішньої та безпекової політики Європейського оборонного агентства та НАТО використовують терміни «об'єднання та спільне використання» або «розумна оборона». У контексті торгівлі його називають «розумним багатостороннім підходом» або «плюрилатералізмом» [13]. У сфері безпеки форми мінілатерального співробітництва визначають як: «субрегіональні багатонаціональні оборонні», «мінілатеральні оборонні» або «міждержавні військові» співробітництва, «регіональні групі «знизу вгору» тощо. Терміном «мінілатералізм» позначають і малі та середні групи європейських держав, які представляють свої інтереси на рівні ЄС.

Мінілатеральні союзи також називають «трансформаційними піонерськими альянсами», надаючи їм три критичні характеристики: спільне, амбітне бачення та відповідні цілі, що поділяються всіма членами; забезпечення додаткових переваг для всіх членів; та підтримка трансформаційних стратегій у конкретній сфері співпраці [3].

У межах ЄС мінілатералізм часто асоціюється з принципом «об'єднання та спільного викорис-

танья», насамперед у контексті раціоналізації оборонних витрат та уникнення дублювання можливостей. Зокрема, Жан-П'єр Мольні та Фабіо Ліберті виокремлюють чотири категорії «об'єднання»: спільне використання можливостей; інтегроване об'єднання можливостей; об'єднання шляхом спільного придбання; розподіл ролей за принципом взаємного забезпечення необхідних спроможностей [2, с. 15].

Науковці пропонують чотири правила ефективного функціонування мінілатеральних угруповань: *видимість* у процесах міжнародного ухвалення рішень, тобто демонстрація спільних позицій в механізмах прийняття рішень у міжнародній політиці; *чітка спеціалізація* у визначених сферах співпраці; *відкритість* до альянсів і багатосторонніх діалогів; *функціональність*, що передбачає сприяння розвитку інститутів і міжнародного миру відповідно до принципів функціоналізму [18].

У цьому контексті, І. Купер та Ф. Фабрріні вживають термін Bottom-Up Regional Groups (BURGs), який визначають як групу географічно сусідніх держав-членів ЄС, створену на основі активної співпраці, яка інституційно відокремлена від ЄС. Це регіональні групи, що формуються «знизу вгору». BURG можуть працювати як на користь європейської інтеграції, так і проти неї або мати нейтральний ефект.

BURGs мають неформальну структуру і відсутню формальну здатність до ухвалення рішень. Крім того, вони є форумами для міждержавної співпраці в політичних сферах поза сферою виключної компетенції ЄС, в областях, де компетенція ЄС є спільною з державами-членами (наприклад, енергетика, транспорт, правосуддя та внутрішні справи) або підтримує держави-члени (наприклад, промисловість, туризм). До того ж, деякі BURGs функціонують як форуми для координації політики державами-членами своїх позицій щодо рішень ЄС, але не мають формальної компетенції [4]. Підкреслимо, що BURGs не альтернатива мінілатералізму, а швидше його внутрішньоєвропейська специфіка.

У межах НАТО мінілатералізм інтерпретується як «мережева оборонна система» або «гібридна система Альянсу», в якій союзники взаємопов'язані через змінну геометрію оборонної співпраці навколо конкретних функціональних ролей і загроз. Відповідно, держави групуються у двосторонні та мінілатеральні кластери для реагування на локалізовані виклики безпеці, що веде до кумулятивного переплетення різних форматів взаємодії. У такій мережевій оборонній системі виокремлюють різні ролі держав: регіональні (виконують провідну роль, напр., Великобританії, Франції та Німеччини) або місцеві (роль у контексті конкретної загрози, напр., Польща та Румунія) центри, та нішеві спеціалісти (більш спеціалізований функціональний внесок у протидію загрозам, напр., країни Балтії) [21, с. 36].

Таким чином, мінілатеральні регіональні групи в Європі є різноманітними за своєю організацією, цілями та масштабом участі. Їх об'єднує менша кількість учасників і більш цілеспрямований характер ініціатив. Одні з них орієнтовані на оборону, інші – на торгівлю, інфраструктуру чи енергетику, однак в умовах російсько-української війни майже всі вони так чи інакше спрямовані на посилення безпеки в Європі, особливо у східноєвропейському регіоні [5, с. 102–103].

Міні-домовленості поза рамками ЄС та НАТО часто виступають містком між національними та багатонаціональними інституціями, надаючи державам можливість доповнювати діяльність, яку вони не можуть ефективно реалізувати самостійно або в межах великих інституцій. Їхній комплементарний характер, однак, іноді ускладнює розуміння ступеня їхньої автономії та узгодженості зі стратегіями ширших безпекових структур [2, с. 18]. Загалом в рамках ЄС визначають близько 14 мінілатеральних груп. Вони утворені як регіональні або функціональні групи. Регіональні групи утворюються між сусідніми країнами на субрегіональному рівні в рамках ЄС, а функціональні – для інтенсифікації співпраці з різних питань, від економіки та торгівлі до безпеки [18].

Щоб сформувати мінілатеральний союз, уряди взаємодіють з тими, кому довіряють. Наприклад, напередодні вторгнення росії в Україну для обговорення складної безпекової ситуації в Європі глави держав Німеччини, Франції та Польщі зустрілися у форматі Веймарського трикутника. Аналогічні зустрічі провели й інші групи, такі як Славковський трикутник, Бухарестська дев'ятка (B9). Вони зібралися у форматі регіональних груп з метою формування стратегії та скоординування своєї відповіді на загрози європейській безпеці та міжнародному порядку [5, с. 102].

Основними чинниками зростання ролі європейського мінілатералізму слід вважати:

- російсько-українську війну, що призвела до нових зобов'язань країн ЄС в дотриманні встановлених багатосторонніх домовленостей про безпеку;
- вступ Фінляндії та Швеції до НАТО, а також зобов'язання європейських держав-членів Альянсу на Гаазькому саміті влітку 2025 року витратити 5% ВВП на оборону до 2035 року;
- посилення оборони країн-членів ЄС і співпраці НАТО та ЄС;
- необхідність активізації європейських безпекових організацій у відповідь на надання Д. Трампом переваги переговорам щодо завершення війни в Україні без участі Європи;
- етап роздоріжжя європейської системи безпеки загалом. Зокрема виникають сумніви щодо реалізації дійсних лідерських зобов'язань США, які на разі діють більш вороже до європейських інтересів, часто на угоду росії, і потенційно готові

створити нові міжнародні механізми без Європи, такі як С5 (США, Росія, Китай, Японія та Індія) [12].

ЄС намагається адаптуватися до зазначених геополітичних реалій. Тому зростання мінілаторальної співпраці, особливо у сферах безпеки, зміни клімату, торгівлі, тероризму чи навіть пандемії Covid-19, стало відповіддю на кризу багатосторонніх організацій. Мінілаторалізм є гнучкішим і швидшим форматом співпраці і дає змогу європейським країнам не лише отримати якісніші результати вирішення тих чи інших завдань, але й сприяє утвердженню європейського лідерства.

Європейська безпека нині фактично імплементається через функціонування національних, багатосторонніх та мінілаторальних форматів. Тому науковці слушно вказують, що мінілаторальні коаліції повинні служили для зміцнення та доповнення, а не для послаблення багатосторонніх платформ [2, с. 13].

Сучасна оборонна співпраця в Європі також представлена складною мережею двосторонніх, мінілаторальних і багатосторонніх об'єднань, які охоплюють широкий спектр напрямів – від створення багатонаціональних підрозділів до співробітництва у сфері озброєнь, навчання, логістики, розвідки, операцій та командування і управління. Частина таких ініціатив формально не належить до структур ЄС чи НАТО, однак за необхідності може інтегруватися в їхні проекти [15].

Отже, мінілаторальні формати демонструють різні моделі співпраці, які доповнюють існуючі багатосторонні інституції.

Особливості функціонування європейського мінілаторалізму більш детальноше можемо простежити на основі конкретних прикладів. Тому в емпіричній частині нашого дослідження детальноше розглянемо функціонування мінілаторальних союзів в ЄС на прикладі двох кейсів, а саме Славковського трикутника (S3) та Nordic-Baltic Eight (NB8). Обидва формати є показовими прикладами різних моделей європейського мінілаторалізму, що функціонують поза інституціоналізованими структурами ЄС та інтегровані в архітектуру європейського врядування.

З новою хвилею регіональної співпраці, у січні 2015 року, Австрія, Чеська Республіка та Словаччина прийняли Славковську декларацію, також відома як Аустерліцька декларація або Аустерліцький формат, що призвело до створення Славковського трикутника (S3). Назва походить від міста Славков-у-Брна (нім. Аустерліц) у Південноморавському краї Чеської Республіки, де у 2015 році відбулася перша зустріч прем'єр-міністрів Словачької, Чеської Республіки та канцлера Австрійської Республіки [25].

Відповідно до Славковської декларації прем'єр-міністри країн-учасниць цього об'єднання домовилися щорічно зустрічатися на рівні глав урядів, а також про те, що координацію тресторонньої

робочої групи здійснюватимуть заступники міністрів закордонних справ. На момент підписання декларації основними напрямками співпраці визначено конкурентоспроможність на внутрішньому ринку, промислові дослідження та енергетику. Нині до цих напрямів додалися: інфраструктура та транскордонне співробітництво, соціальна політика та відносини з державами Західних Балкан та державами, що входять до ініціативи «Східне партнерство» [7].

Славковський трикутник – це міжурядовий формат співпраці трьох сусідніх та історично пов'язаних держав Центральної Європи – Словацької Республіки, Чеської Республіки та Австрійської Республіки, який об'єднує кілька сфер з потенціалом для спільних ініціатив. Його розглядають як «мінілаторальне» об'єднання в рамках ЄС, головною мотивацією якого стало посилення співпраці цих держав у сферах енергетичної безпеки, транспортної інфраструктури, зайнятості молоді, транскордонних відносин та соціального виміру європейської інтеграції. Координація діяльності всередині країни завжди здійснюється однією з трьох держав-учасниць на ротаційній основі протягом одного року (з липня по червень наступного року) [25]. Метою S3 стало зміцнення регіону та залучення Австрії до сфери Центральної та Східної Європи [8].

Що важливо, створення S3 відбулося в умовах активізації інших регіональних форматів, зокрема посилення діяльності Вишеградської групи (V4), створення Бухарестської дев'ятки (B9) та формування ініціативи трьох морів (3SI) [17, с. 81]. Певною мірою S3 виник внаслідок поступового послаблення ролі V4 в ЄС і появи конкуруючих субрегіонів у Центральній Європі [19]. Формат має на меті доповнити діяльність V4 подібно до того, як співпраця в Балтійському регіоні доповнює центральноєвропейський вимір зовнішньої політики Польщі [7].

Дата підписання декларації припала на період української кризи, коли країни V4 демонстрували розбіжності щодо санкцій проти Росії. Наприклад, Польща виступала за жорсткі санкції, тоді як Угорщина займала більш проросійську позицію, а Чехія і Словаччина дотримувалися поміркованого підходу [8]. Ці розбіжності та непослідовність дій щодо української кризи негативно вплинули на імідж V4 як регіонального об'єднання. Водночас S3 не став проросійським форматом у межах ЄС. Однак відомо, що Відень поступово залучається до розвитку політичного діалогу з Росією через економічні та енергетичні інтереси, що посилить роль Баумгартену в якості континентального газового хабу для транзиту газу через газопровід.

Мотивації держав-учасниць щодо зближення були різними. Наприклад, Австрія під керівництвом соціал-демократичного уряду прагнула зміцнити двосторонні та регіональні відносини в Центральній Європі. З огляду на це, формування регіонального співробітництва, що передбачало зміцнення коорди-

нації між сусідніми соціал-демократичними урядами ЄС, стало способом посилення впливу в регіоні через координацію з ідеологічно близькими урядами ЄС. Співпраця між цими країнами, які є сусідами і мають історичні зв'язки, відкрила перспективне поле для співпраці в різних спільних сферах.

Своєю чергою, Чехія і Словаччина, які висловили своє незадоволення політичними подіями в Угорщині та Польщі, а також щодо дотримання норм і законодавства ЄС, шукали альтернативні союзи в ЄС. Більше того, репутація ЄС загалом і V4 зокрема була підірвана через небажання країн V4 приймати біженців, щоб забезпечити спільне благо і солідарність для спільного європейського блага. У цьому аспекті пошук співпраці призвів до їхнього зближення з Австрією, тобто трьох держав-підписантів S3. Політичний контекст, в якому V4 не могла запропонувати спільну позицію щодо європейської інтеграції, вважається основною причиною появи цього трикутника. Поширеною є думка, що поглиблення відносин можна було б інтенсифікувати за допомогою формату «Вишеград Плюс» без створення нового регіонального об'єднання [9].

Відтак, для чеського уряду, який є ініціатором формату, головною метою було посилення суто регіонального виміру співпраці, тим часом Австрія та Словаччина почали використовувати цей форум для критики санкцій, запроваджених ЄС проти росії, та для просування більш поблажливого підходу Європи у відносинах з росією [7].

Діяльність S3 здійснюється відповідно до робочого плану, який щороку готує країна, що головує в Раді. З липня 2024 року по червень 2025 року головування здійснює Чехія, а потім Словаччина. Найпоширенішою формою співпраці, приблизно 4 рази на рік, є консультації між національними координаторами відповідних міністерств закордонних справ. Ці обговорення зазвичай зосереджені на питаннях, пов'язаних з ЄС, та актуальних питаннях зовнішньої політики. S3 також розглядає такі теми, як енергетична безпека, транспорт, цифрова трансформація та нові технології [20].

Варто зазначити і те, що регіональна співпраця в рамках S3 базувалася на координації різних сфер політики, включаючи: енергетичну безпеку; транспортну інфраструктуру; зайнятість молоді; транскордонні відносини; соціальний вимір європейської інтеграції; формування спільних позицій на форумах ЄС перед кожним засіданням Європейської Ради.

Крім того, в рамках об'єднання формула S3+ відкрила можливості для залучення зовнішніх партнерів. Прикладом є спільні дипломатичні ініціативи та підтримка європейських прагнень держав Західних Балкан. Також S3 продемонструвала амбіції щодо пошуку партнерів для співпраці на прикладі зустрічі міністрів закордонних справ S3+Індія [26, с. 23].

З огляду на політичні розбіжності в межах V4, S3 часто розглядали як альтернативну або дублюючу платформу співпраці. Деякі дослідники зокрема вважають, що трикутник пропонував альтернативу координації в Центральній Європі. Ця позиція ґрунтується на амбіціях Чехії та Словаччини замінити V4 на S3. Не дивно, що ініціатива S3 викликала занепокоєння серед інших членів B4. Зокрема, Польща попросила гарантій, що S3 не має замінити B4 [8].

Науковці стверджують, що подальші перспективи S3 залежатимуть від готовності Австрії та особливо Чехії інвестувати в цей формат, враховуючи нову політичну реальність в обох країнах після відповідних парламентських виборів. Попри покращення перспектив співпраці між державами-членами, формат залишався обмеженим, особливо з огляду на високий рівень збіжності голосування Чехії та Словаччини та його неформальний характер [18]. Він функціонує радше як дискусійний форум із досить обмеженим охопленням інших рівнів уряду та без виміру громадянського суспільства [26, с. 24]. S3 засвідчив тенденцію до перегруповання регіональних сил у Центральній Європі на основі національних інтересів та став прикладом зростання ролі мінілаторальних форматів координації політики в ЄС [22].

Представники S3 наголосили на своєму намірі продовжувати діалог з актуальних європейських питань, зосереджуючись на міграції, підготовці майбутнього європейського бюджету, законодавчому пакеті REPowerEU та підтримці розширення ЄС. Зокрема, Словацька Республіка також прагне надалі розвивати діяльність у розширеному форматі S3+, залучаючи партнерів як з ЄС, так і з ширшого європейського сусідства [6].

Північно-балтійська вісімка (NB8) – це формат регіонального співробітництва, який з 1992 року об'єднує п'ять північних та три балтійські держави (Фінляндію, Швецію, Норвегію, Ісландію, Данію, Естонію, Латвію та Литву) для обговорення актуальних питань регіонального та міжнародного значення в неформальній обстановці.

NB8 є неформальним форматом співпраці країн-однодумців і не має постійної інституційної структури чи окремої організації. Щоденна робота формату щороку координується однією з країн-партнерів, яка визначає пріоритети та розробляє робочу програму на період свого головування. У 2025 році в NB8 головувала Данія, а з 1 січня 2026 року – Естонія.

Ротаційний характер координації демонструє, що вплив групи не прив'язаний до окремої кризи чи конкретного терміну керівництва, а має структурний характер, тоді як стратегічні наміри залишаються стабільними та підкріпленими накопиченим досвідом дій і результатів [29]. До прикладу, при головуванні Швеції у 2024 році пріоритетом було

забезпечення безпеки, а також перетворення Північного регіону на найбільш стійкий та інтегрований простір світу [27]. Данія, натомість, усвідомила, що неочікувані геополітичні перешкоди, що виникли через бажання Д. Трампа «придбати» Гренландію, вимагають ще тіснішої взаємодії з її найближчими союзниками та сусідами, зокрема через NB8 [23].

Впродовж багатьох років у межах NB8 налагоджено систему регулярних офіційних зустрічей високого рівня в різних сферах. На політичному рівні ключовими форматами співпраці є періодичні зустрічі глав урядів, регулярні щорічні зустрічі та спільні візити міністрів закордонних справ (які проводяться з 1993 року), а також координаційні консультації між міністерствами закордонних справ. Співпраця охоплює і дипломатичні місії, включаючи взаємодію посольств та представництв при міжнародних організаціях. Крім того, на регулярній основі відбуваються зустрічі міністрів оборони країн NB8. За останні роки значно активізувався парламентський вимір співпраці країн NB8, що став важливим інструментом зміцнення політичної єдності.

Зауважмо і те, що формат було створено на початку 1990-х років спершу для сприяння регіональній співпраці та підтримки пострадянського переходу Литви, Латвії та Естонії, а також зміцнення їх незалежності. Проте після вступу балтійських держав до ЄС та НАТО порядок денний NB8 суттєво трансформувався, зосередившись на питаннях безпеки, енергетики, стійкості, кібербезпеки та координації зовнішньої політики.

Важливим етапом інституційного розвитку співпраці став звіт про співпрацю в рамках NB8 (також відомий як Звіт Бірковса-Гаде або «звіт мудреців» NB8), завершений у серпні 2010 року. Ідею його підготовки ініціювала Латвія, яка координувала співпрацю у 2010 році, а авторами виступили колишній прем'єр-міністр і міністр закордонних справ Латвії Валдіс Бірковс та колишній міністр оборони Данії Серен Гаде. У звіті було запропоновано конкретні рекомендації щодо посилення співпраці у шести ключових сферах: діалог у зовнішній політиці, дипломатичне представництво, цивільна безпека (включаючи кібербезпеку), оборона, енергетика та розвиток бренду NB8 [16].

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році співпраця у форматі NB8 помітно активізувалася. NB8 набув нового політичного значення і позиціонує себе як нова політична сила в контексті регіональної співпраці [23]. Агресивна поведінка росії в Україні спонукала до нових оцінок загроз, і з огляду на те, що всі вісім країн Північної та Балтійської Європи входять до НАТО, з'явився історично новий та вагомий стимул до поглиблення регіональної співпраці.

Тому останнім часом консультації між північними та балтійськими державами головним чином були зосереджені на підтримці України, посиленні санк-

цій проти росії та її «тіньового флоту», зміцненні північно-східного флангу НАТО, протидії гібридним операціям, підвищенні стійкості до невійськових загроз, розширенні енергетичної співпраці та координації політики щодо Білорусі та Грузії. Країни NB8 також взяли на себе зобов'язання спільно оснащувати та навчати українську армію [28].

Варто наголосити, що українське питання стало одним із ключових факторів консолідації формату NB8. Вони перейшли від короткострокових передач озброєнь до формування сталого оборонного потенціалу, включаючи спільне виробництво зброї з Україною. Зокрема, співпраця Швеції з Києвом щодо майбутніх повітряних можливостей і зусилля Данії зі сприяння виробництву української оборонної продукції на своїй території свідчать про перехід до довгострокового зміцнення обороноздатності. Латвія координує масштабні закупівлі безпілотників для України, Литва підтримує багатонаціональні програми розмінування, а Естонія виділяє фіксовану частку ВВП на військову допомогу.

Окремим напрямом діяльності NB8 є протидія російській активності в Балтійському морі. Сьогодні Балтійське море є одним із найбільш контрольованих морських просторів у Європі, де завдяки активності Північно-Балтійських країн здійснюється безперервне військово-морське патрулювання, повітряне спостереження та захист підводної інфраструктури. Початок операції НАТО «Балтійський вартівник» на початку 2025 року в поєднанні з першими великими морськими розгортаннями НАТО з боку Швеції засвідчив, що оборонна позиція Альянсу на півночі переходить від політичної концепції до практичних дій. Протидія тіньовому флоту росії та її морській діяльності в сірій зоні, забезпечення дотримання санкцій та координація морського регулювання стали складовою системи безпеки, що відображає підхід Північно-Балтійських країн, який поєднує управлінські та військові підходи до стримування загроз у морському просторі.

Слід розуміти, що держави Північної та Балтійської Європи не є «малими» гравцями у стратегічному вимірі: їхня сукупна економічна вага конкурує з найбільшими державами Європи, що підкреслює значення політичного вибору у формуванні безпечного масштабу.

NB8 має потенціал зміцнювати європейський стовп у межах НАТО, одночасно долаючи розриви між НАТО та ЄС, особливо у сферах, де перетинаються безпека, промисловий потенціал і санкційна політика. Проте для стійкого стримування на континентальному рівні необхідні ширші мережі партнерства за межами регіону, включаючи взаємодію з державами півдня та поєднання регіонального лідерства з континентальною єдністю [29].

Після вступу Фінляндії та Швеції до НАТО співпраця NB8 отримала новий імпульс, зумовлений узгодженням інтересів у сфері безпеки, санкційної

політики, енергетичної взаємодії та формування східної політики. Водночас певні розбіжності залишаються у сфері оборони через різні регіональні плани НАТО та зосередженість скандинавських країн на внутрішніх оборонних форматах, зокрема NORDEFCO. Попри це, NB8 функціонує разом з іншими політико-військовими форматами регіону Балтійського моря, такими як Спільні експедиційні сили (JEF), Північна група та Бухарестська дев'ятка (B9).

NB8 також взаємодіє з іншими державами та групами, включаючи Польщу, Німеччину, Нідерланди, Велику Британію та США. У 2024 році, під час головування Швеції, відбулася перша зустріч із представниками Веймарського трикутника на рівні міністрів закордонних справ, а до 2021 року регулярно проводилися зустрічі у форматі NB8+V4. Додатковим форматом партнерства є e-PINE, ініційований США у 2003 році, що базується на принципах багатосторонньої взаємодії, зміцнення демократичних інституцій та експорту передового досвіду.

Співпраця у сфері оборони між північними та балтійськими державами розвивається переважно на двосторонній основі та в межах НАТО. Латвія і Данія спільно керують штабом Багатонаціональної дивізії Північ (MND N), підпорядкованої Багатонаціональному корпусу Північний Схід у Щецині, тоді як Естонія та Фінляндія співпрацюють у морській сфері Фінської затоки, зосереджуючись на військовому вимірі та захисті критичної підводної інфраструктури.

Одночасно країни регіону обговорюють поглиблення співпраці в межах Процесу оборонного планування НАТО (NDPP) та інтегрованої протиповітряної і протиракетної оборони, зважаючи на різний історичний досвід, рівень інтеграції та сприйняття загроз, що впливає на концептуалізацію оборони як інструменту підвищення стійкості [30].

Деякі країни регіону, зокрема Польща та країни Балтії, також беруть участь у B9, форумі для консультацій між лідерами східного флангу НАТО напередодні самітів Альянсу. Однак через позиції Угорщини, Словаччини та, певною мірою, Болгарії щодо Росії та України, інтереси безпеки інших членів B9 зараз більше узгоджуються з інтересами Стокгольма та Гельсінкі, ніж Будапешта та Братислави. Це викликає питання щодо майбутнього цього формату [28].

Попри те, що нині NB8 залишається однією з ключових платформ регіональної координації в Північній Європі, варто назвати й деякі недоліки функціонування цього об'єднання.

По-перше, суттєвим обмеженням NB8 є її неформальний характер: відсутність постійного секретаріату та спеціалізованої адміністративної інфраструктури може послаблювати інституційну складову співпраці. Щорічна ротація головування між державами-учасницями створює

ризик втрати стратегічної послідовності та імпульсу ініціатив, особливо в умовах швидкозмінних геополітичних викликів.

По-друге, ухвалення рішень у межах NB8 ґрунтується на консенсусі, що, може перешкоджати оперативному реагуванню під час кризових ситуацій. Досягнення згоди між вісьмома країнами з різними внутрішньополітичними контекстами та пріоритетами нерідко уповільнює процес прийняття важливих рішень, знижуючи гнучкість і швидкість дій групи у критичні моменти. Це певна аналогія з багатосторонністю.

По-третє, наявність розбіжних національних інтересів може призводити до внутрішніх дискусій і ускладнювати вироблення узгоджених регіональних позицій, а також послаблювати здатність діяти як єдиний політичний блок.

По-четверте, посилення координації в межах NB8 потенційно може сприяти формуванню субрегіональних підгруп у межах ширших інституційних структур, зокрема ЄС і НАТО. Такі тенденції можуть проявлятися, наприклад, у форматі NB6, коли держави-члени ЄС із числа NB8 координують свої позиції перед засіданнями ЄС [23].

Ймовірно, у перспективі формат і надалі залишатиметься відносно ексклюзивним об'єднанням Північної п'ятірки та Балтійської трійки без розширення складу, оскільки включення держав середнього розміру, зокрема Польщі, могло б істотно змінити внутрішню динаміку групи та баланс інтересів [28].

Загалом NB8 є динамічною моделлю регіонального співробітництва. Її роль особливо зросла у контексті російської агресії проти України, де держави NB8 виступають важливими координаторами підтримки, санкційної політики та зміцнення безпеки у регіоні Балтійського моря, водночас поєднуючи регіональне лідерство з активною участю у ширших європейських і трансатлантичних форматах [27].

Розглянуті кейси мінілатеральних союзів S3 та NB8 дають змогу здійснити їх порівняльну характеристику, представлену в таблиці 1.

Порівняльний аналіз NB8 та S3 дає змогу стверджувати, що вони відрізняються масштабом, цілями та інституційною структурою. Крім того, NB8 характеризується більш вираженою безпековою спрямованістю та активною залученістю до питань міжнародної безпеки, зокрема підтримки України, і тісно координується з НАТО та ЄС. Натомість S3 функціонує переважно як формат внутрішньоєвропейської координації з менш інституціоналізованим безпековим виміром, більше сконцентрований на регіональних економічних і політичних цілях Центральної Європи. Обидва формати демонструють гнучкість та здатність адаптуватися до зовнішніх викликів, проте NB8 має більш послідовні результати у сфері безпеки та зовнішньої політики, тоді як ефективність S3 більше залежить від політичної волі його учасників. Мінілатеральні союзи

Порівняльна характеристика форматів NB8 та S3

Критерій	NB8	S3
Географічний масштаб та структура	8 держав Північної Європи та країни Балтії (Фінляндія, Швеція, Норвегія, Ісландія, Данія, Естонія, Литва, Латвія), частково поза ЄС	3 держави Центральної Європи (Австрія, Чехія, Словаччина), лише країни ЄС
Історичні передумови створення	Початок 90-х рр., після вступу до ЄС і НАТО з метою безпеки та стійкості. Тривала співпраця та високий рівень довіри	2015 р. у контексті трансформації регіональної політики ЄС з метою її посилення через слабкість V4 та війну в Україні
Рівень інституціоналізації	Ротаційне головування, регулярні зустрічі на різних рівнях; усталена координація позицій	Ротаційне головування; прийняття рішень через прем'єрів та заступників, залежить від політичної волі урядів
Безпековий вимір	Один із ключових напрямів, особливо після 2014 р.; координація в межах НАТО; протидія загрозам рф; морська оборона	Присутній, але не домінуючий; посилення в енергетичній безпеці; оборона не ключова, підтримується через НАТО
Взаємодія з ЄС	Неформальний координаційний механізм всередині та поза рамками ЄС	Розглядається як доповнення або альтернатива V4; S3+ (Індія, Західні Балкани)
Гнучкість формату	Висока адаптивність в межах усталених структурних механізмів	Гнучкий, але залежний від зовнішніх чинників
Політичний аспект	Вищий рівень стабільності та узгодженості; координація зовнішньої політики, зміцнення регіональної єдності, стабільна підтримка України та санкцій проти агресора	Потенціал залежить від внутрішньої узгодженості держав; Зміцнення регіональної співпраці; просування власної позиції щодо санкцій та агресора

Джерело: власна розробка автора

відіграють важливу роль у зміцненні регіональної співпраці, але їхні можливості, мотиви та вплив різняться.

Відтак європейський мінілатералізм має можливі як позитивні, так і негативні перспективи розвитку, поєднуючи як ризики фрагментації безпекової архітектури, так і потенціал для її оновлення. Серед негативних відзначимо:

1. *Сприяння послабленню НАТО країнами-членами ЄС*, оскільки вони самостійно створюють окремі пакти. НАТО ризикує перетворитися на дворівневий альянс, де деякі країни формуватимуть тісніші коаліції всупереч спільній солідарності. У разі якщо мінілатеральні альянси набудуть більшої привабливості для окремих держав, ніж колективні зобов'язання в межах НАТО, це може поставити під сумнів внутрішню єдність організації [11];

2. *Поступова втрата ЄС впливу на свою периферію*, що матиме диференційовані наслідки залежно від політико-безпекового контексту. Регіональні актори по-різному вибудовують відносини з центром та реагують на ризики маргіналізації. У цьому сенсі мінілатералізм на східних околицях Європи може формуватися як відповідь найбільш вразливих держав на обмежені ресурси та компетенції ЄС у сфері безпеки [10];

3. *Посилення внутрішньої диференціації в ЄС та обмеження його глобальної активності*. Процес європейської інтеграції нині невизначений через нещодавні кризи, такі як Brexit, пандемія Covid-19 та російсько-українська війна. Це призвело до транснаціональних розколів, які обмежують сценарій «більшої» Європи. Вони також

пов'язані з повільним процесом прийняття рішень і стали особливо помітними в кризові періоди, що вимагають негайних дій для відновлення функціонування системи [13].

Поряд із зазначеними ймовірними негативними ризиками мінілатералізм передбачає й низку позитивних можливостей. Зокрема розширення європейських мінілатеральних форматів може:

1. *Сприяти пом'якшенню криз в ЄС та стати інструментом реконсолідації інтеграційного процесу*. Вони здатні зміцнювати європейську безпеку та оборону, поглиблювати економічну інтеграцію й підвищувати стійкість критичної інфраструктури, адже у сфері безпеки мінілатералізм функціонує у трьох взаємопов'язаних вимірах: в рамках ЄС, НАТО та в окремих домовленостях поза ними [13];

2. *Виступати ефективним доповненням багатосторонності, а не її альтернативою*. НАТО та ЄС забезпечують структурний контекст для двосторонньої та міністоронньої співпраці, оскільки їхні держави-учасниці мають спільне розуміння безпеки та стратегічні інтереси. Співпраця зумовлена тим, що європейські збройні сили не мають фінансових ресурсів для самостійного досягнення своїх цілей. Тому співпраця між ними спрямована на пом'якшення дефіциту можливостей.

3. *Посилити наявну оборонну співпрацю в ЄС*. Нові ініціативи, як правило, ґрунтуються на попередніх форматах взаємодії, що підвищує ймовірність поглиблення співпраці між ними. Саме тому ті члени-члени НАТО, які мали відповідні двосторонні відносини з певними союзниками на східному фланзі, очолили міжнародні зусилля в цьому регіоні.

Наразі російське вторгнення в Україну сприяє цій тенденції [15].

Підсумовуючи, зазначимо, що перспективи європейського мінілатералізму в цілому залежатимуть від його здатності інтегруватись в архітектуру європейської та трансатлантичної безпеки.

Висновки. Отже, на відміну від багатосторонніх інституцій, мінілатералізм передбачає гнучкість та ефективнішу політичну координацію учасників. Європейський мінілатералізм є формою міждержавної співпраці невеликих груп держав, спрямованою на вирішення конкретних завдань у сфері безпеки, оборони, економіки та інших напрямів. Основними чинниками європейської активізації мінілатералізму стали: зростання безпекових загроз з боку росії, непослідовна політика США, зобов'язання держав ЄС щодо збільшення витрат на оборону, а також необхідність оперативного реагування на кризові ситуації у сфері безпеки та політики. Дослідження та порівняння кейсів S3 та NB8 засвідчило, що NB8 більш структурована (регулярні зустрічі, координування та співпраця з ЄС та НАТО), має розвинуті механізми безпеки та кращу узгодженість дій учасників, тоді як S3 функціонує з більшою гнучкістю у вирішенні поточних завдань, однак немає аналогічних інституціоналізованих механізмів співпраці. NB8 має більш виражену глобальну безпекову спрямованість, зокрема підтримку України, а S3 функціонує переважно як формат внутрішньоєвропейської координації безпеки. Обидва формати доповнюють багатосторонні структури ЄС, сприяючи посиленню європейської безпеки та регіональної стабільності. Ймовірними негативними перспективами зростання європейського мінілатералізму є втрата ЄС впливу на свою периферію, посилення внутрішньої диференціації в ЄС та обмеження його глобальної активності. Серед позитивних можливостей розширення європейських мінілатеральних форматів: пом'якшення криз та оновлення інтеграційного процесу; функціональне доповнення багатосторонності та посилення наявної оборонної співпраці. Подальші дослідження спрямовані на аналіз впливу мінілатеральних союзів на систему безпеки ЄС і НАТО та можливостей інтеграції України у сучасні субрегіональні формати співпраці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Полтораков О. Ю., Брайчевський, Ю. С., & Запоцька, В. А. (2024). Геополітичні регіони Європи як інтелектуальний конструкт: виклики позиціонування України. *Український географічний журнал*, 4 (128), 64–74. <https://doi.org/10.15407/UGZ2024.04.064>
2. Anisova, K., & Karásek, T. (2024). Minilateral Cooperation and Its Impact on European Security and Defence Architecture. *IMS/ISS*. 78 p. URL: <https://dodo.is.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/197744/120484432.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Astramowicz-Leyk, T., Turchyn, Y., Ivasechko, O., & Tsebenko, O. (2024). Activation of Minilateral Alliances with the Participation of European Countries and Ukraine in the Context of Russia's Armed Aggression: Security Dimension. *Studia Warmińskie*, 61, 511–531. <https://doi.org/10.31648/sw.9954>

4. Cooper, I., & Fabbrini, F. (2022). Regional groups in the European Union: Mapping an obdurate form of differentiation. *European Papers*, 7, 1, 949–968. URL: <https://www.europeanpapers.eu/e-journal/regional-groups-european-union-mapping-unexplored-form-differentiation>

5. Cordon, C. (2024). The rise of minilateralism and small regional groups in Europe's changing geopolitical theatre. In *The European Union's External Relations and the Global Order (EUXGLOB)*: conference proceedings, Babeş-Bolyai University, Faculty of European Studies, (Cluj-Napoca, November 9–10, 2024) (pp. 102–110). <https://doi.org/10.52257/9786063721472>

6. First meeting of the Slovak presidency of the Slavkov Format. *Ministry of Foreign Affairs and European Affairs of the Slovak Republic*. URL: https://www.mzv.sk/en/pressreleasedetail?p_p_id=sk_mzv_portal_pressrelease_detail_portlet_PressReleaseDetailPortlet&p_p_lifecycle=0&groupId=10182&articleId=55160018

7. Groszkowski, J. (2015). The Slavkov Declaration. A new format of regional cooperation. *OSW*. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2015-02-04/slavkov-declaration-a-new-format-regional-cooperation>

8. Jancosekova, V. (2017). Regional Cooperation in Central and Eastern Europe and its Implications for the EU. *European view*, 16, 2. <https://doi.org/10.1007/s12290-017-0460-8>

9. Kalan, D. (2015). The Slavkov Triangle: A Rival to the Visegrad Group? *PISM*, 19 (751). <https://pism.pl/upload/images/artykuly/legacy/files/19252.pdf>

10. Kurnyshova, Y., & Makarychev, A. (2025). Regionalism at a distance? War and minilateralism at Europe's eastern flank. *Australian Journal of International Affairs*, 79 (6), 988–1008. <https://doi.org/10.1080/10357718.2025.2556896>

11. Lathan, A. (2025). Minilateralism challenges the old multilateral system. *The Hill*. URL: <https://thehill.com/opinion/international/5437751-minilateralism-challenges-the-old-multilateral-system/>

12. Melvin, N. (2025). Europe's Minilateral Moment. *RUSI*. URL: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/europes-minilateral-moment>

13. Moret, E. (2016). Effective minilateralism for the EU What, when and how. *European Union Institute for Security Studies (EUISS)*, No. 17. URL: https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/resources/docs/Brief_17_Minilateralism.pdf

14. Naím, M. (2009). Minilateralism: The Magic Number to Get Real International Action. *Foreign Policy*, 173, 135–136.

15. Nemeth, B. (2022). Bilateralism and Minilateralism are Europe's Secret Strengths. *War on the Rocks*. URL: <https://warontherocks.com/2022/06/bilateralism-and-minilateralism-are-europes-secret-strengths/>

16. Nordic–Baltic cooperation (Nordic-Baltic 8). Republic of Estonia. Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://vm.ee/en/NB8#rohkem>

17. Orzelska-Stączek, A. (2020). New wave of regional cooperation in Central Europe as a response to new threats. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 18, 1, 79–97. <https://doi.org/10.36874/RIESW.2020.15>

18. Ozoflu, M. (2023). Slavkov Triangle as a Minilateral Grouping Within the European Union: A Quantitative Analysis. *Review of Economic Theory and Policy*, 18 (2), 97–113. <https://doi.org/10.14267/RETP2023.02.06>

19. Poznar, A., & Havlik, V. (2025). Rivalries and realignments: the rise (and fall) of competing alliances in Central Europe. *Journal of European Integration*, <https://doi.org/10.1080/07036337.2025.2586584>

20. President Pavel hosted the inaugural Summit of Slavkov Format (2025). *Prague Castle*. URL: <https://www.hrad.cz/en/for-media/press-releases/president-pavel-hosted-the-inaugural-summit-of-slavkov-format-18424>

21. Rademacher, F., & Lis, A., (eds.) (2026). *Deterrence and Defense in the Baltic Sea. Region Against the Russian Threa*. Bydgoszcz: Publishing Office of the Doctrine and Training Centre of the Polish Armed Forces, 160 p. URL: https://cdissz.wp.mil.pl/u/documents/Deterrence_and_Defense_in_the_Baltic_Sea_Region_against_the_Russian_Threat_-_print_off.pdf

22. Revival of the Weimar Triangle? (2024). The Institute for the Danube *Region and Central Europe (IDM)*. URL: <https://www.idm.at/en/revival-of-the-weimar-triangle/>

23. Rhinard, M., & Hallgren, J. (2025). From Forum to Force? The NB8's Emerging Role in European Security. *Internationale politik quarterly (IPQ)*. Jul 16. URL: <https://ip-quarterly.com/en/forum-force-nb8s-emerging-role-european-security>

24. Shvangiradze, T. (2023). Minilateralism: An Effective Alternative to Twenty-first Century Multilateralism? *Centre for Regional Integration*. URL: <https://regionalintegration.org/publication/minilateralism-an-effective-alternative-to-twenty-first-century-multilateralism/>

25. Slavkov Format. Ministry of Foreign Affairs and European Affairs of the Slovak Republic. URL: <https://www.mzv.sk/en/web/en/diplomacy/slavkov-format>

26. Strazay, T. (2025). The New Geopolitics and Its Impact on Regional Cooperation Formats in Central Europe. *Studia polityczne*, 53 (1), 13–33. <https://doi.org/10.35757/STP.2025.53.1.02>

27. Szacawa, D. (2024). Poland's Northern Policy and Nordic-Baltic Cooperation. *Institute of Central Europe*, 1255 (230). URL: <https://ies.lublin.pl/en/comments/polands-northern-policy-and-nordic-baltic-cooperation/>

28. Szimanski, P., & Gotkowska, J. (2025). The NB8 group and other formats of security cooperation in the Baltic Sea region. *Centre for Eastern Studies (OSW)*. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2025-05-29/nb8-group-and-other-formats-security-cooperation-baltic-sea>

29. Wieslander, A., & Blomqvist, L. (2026). How the Nordic-Baltic states become Europe's reliable security

engine. *Atlantic Council*. January 27. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/dispatches/how-the-nordic-baltic-states-became-europes-reliable-security-engine/>

30. Wrangé, J., Bengtsson, R., & Brommesson, D. (2023). Resilience through total defence: Towards a shared security culture in the Nordic–Baltic region? *European Journal of International Security*, 9, 511–532. <https://doi.org/10.1017/eis.2024.15>

REFERENCES:

1. Poltorakov, O. Yu., Braichevskiy, Yu. S., & Zapototska, V. A. (2024). Heopolitychni rehiony Yevropy yak intelektualnyi konstrukt: vyklyky pozytsionuvannya Ukrainy [Europe's Geopolitical Regions As an Intellectual Construct: the Challenges of Positioning Ukraine]. *Ukrainian Geographical Journal*, vol. 4. no 128, pp. 64–74. <https://doi.org/10.15407/UGZ2024.04.064>

2. Anisova, K., & Karásek, T. (2024). Minilateral Cooperation and Its Impact on European Security and Defence Architecture. *IMS/ISS*. 78 p. URL: <https://dodo.is.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/197744/120484432.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Astramowicz-Leyk, T., Turchyn, Y., Ivasechko, O., & Tsebenko, O. (2024). Activation of Minilateral Alliances with the Participation of European Countries and Ukraine in the Context of Russia's Armed Aggression: Security Dimension. *Studia Warmińskie*, vol. 61, pp. 511–531. <https://doi.org/10.31648/sw.9954>

4. Cooper, I., & Fabbrini, F. (2022). Regional groups in the European Union: Mapping an obdurate form of differentiation. *European Papers*, vol. 7, no. 1, pp. 949–968. URL: <https://www.europeanpapers.eu/e-journal/regional-groups-european-union-mapping-unexplored-form-differentiation>

5. Cordon, C. (2024). The rise of minilateralism and small regional groups in Europe's changing geopolitical theatre. In *The European Union's External Relations and the Global Order (EUXGLOB)*: conference proceedings, Babeş-Bolyai University, Faculty of European Studies, (Cluj-Napoca, November 9–10, 2024) (pp. 102–110). <https://doi.org/10.52257/9786063721472>

6. First meeting of the Slovak presidency of the Slavkov Format. *Ministry of Foreign Affairs and European Affairs of the Slovak Republic*. URL: https://www.mzv.sk/en/pressreleasedetail?p_p_id=sk_mzv_portal_pressrelease_detail_portlet_PressReleaseDetailPortlet&p_p_lifecycle=0&groupId=10182&articleId=55160018

7. Groszkowski, J. (2015). The Slavkov Declaration. A new format of regional cooperation. *OSW*. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2015-02-04/slavkov-declaration-a-new-format-regional-cooperation>

8. Jancosekova, V. (2017). Regional Cooperation in Central and Eastern Europe and its Implications for the EU. *European view*, vol. 16, no 2. <https://doi.org/10.1007/s12290-017-0460-8>

9. Kałan, D. (2015). The Slavkov Triangle: A Rival to the Visegrad Group? *PISM*, vol. 19, no. 751. <https://pism.pl/upload/images/artykuly/legacy/files/19252.pdf>

10. Kurnyshova, Y., & Makarychev, A. (2025). Regionalism at a distance? War and minilateralism at Europe's eastern flank. *Australian Journal of International Affairs*,

vol. 79 (6), pp. 988–1008. <https://doi.org/10.1080/10357718.2025.2556896>

11. Lathan, A. (2025). Minilateralism challenges the old multilateral system. *The Hill*. URL: <https://thehill.com/opinion/international/5437751-minilateralism-challenges-the-old-multilateral-system/>

12. Melvin, N. (2025). Europe's Minilateral Moment. *RUSI*. URL: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/europes-minilateral-moment>

13. Moret, E. (2016). Effective minilateralism for the EU What, when and how. *European Union Institute for Security Studies (EUISS)*, no. 17. URL: https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/resources/docs/Brief_17_Minilateralism.pdf

14. Naím, M. (2009). Minilateralism: The Magic Number to Get Real International Action. *Foreign Policy*, vol. 173, pp. 135–136.

15. Nemeth, B. (2022). Bilateralism and Minilateralism are Europe's Secret Strengths. War on the Rocks. URL: <https://warontherocks.com/2022/06/bilateralism-and-minilateralism-are-europes-secret-strengths/>

16. Nordic–Baltic cooperation (Nordic–Baltic 8). Republic of Estonia. Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://vm.ee/en/NB8#rohkem>

17. Orzelska-Stączek, A. (2020). New wave of regional cooperation in Central Europe as a response to new threats. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, vol. 18, no. 1, pp. 79–97. <https://doi.org/10.36874/RIESW.2020.1.5>

18. Ozoflu, M. (2023). Slavkov Triangle as a Minilateral Grouping Within the European Union: A Quantitative Analysis. *Review of Economic Theory and Policy*, vol. 18, no. 2, pp. 97–113. <https://doi.org/10.14267/RETP2023.02.06>

19. Poznar, A., & Havlik, V. (2025). Rivalries and realignments: the rise (and fall) of competing alliances in Central Europe. *Journal of European Integration*. <https://doi.org/10.1080/07036337.2025.2586584>

20. President Pavel hosted the inaugural Summit of Slavkov Format (2025). *Prague Castle*. URL: <https://www.hrad.cz/en/for-media/press-releases/president-pavel-hosted-the-inaugural-summit-of-slavkov-format-18424>

21. Rademacher, F., & Lis, A., (eds.) (2026). *Deterrence and Defense in the Baltic Sea. Region Against the Russian Threa*. Bydgoszcz: Publishing Office of

the Doctrine and Training Centre of the Polish Armed Forces, 160 p. URL: https://cdissz.wp.mil.pl/u/documents/Deterrence_and_Defense_in_the_Baltic_Sea_Region_against_the_Russian_Threat_-_print_off.pdf

22. Revival of the Weimar Triangle? (2024). The Institute for the Danube Region and Central Europe (IDM). URL: <https://www.idm.at/en/revival-of-the-weimar-triangle/>

23. Rhinard, M., & Hallgren, J. (2025). From Forum to Force? The NB8's Emerging Role in European Security. *Internationale politik quarterly (IPQ)*. Jul 16. URL: <https://ip-quarterly.com/en/forum-force-nb8s-emerging-role-european-security>

24. Shvangiradze, T. (2023). Minilateralism: An Effective Alternative to Twenty-first Century Multilateralism? *Centre for Regional Integration*. URL: <https://regionalintegration.org/publication/minilateralism-an-effective-alternative-to-twenty-first-century-multilateralism/>

25. Slavkov Format. Ministry of Foreign Affairs and European Affairs of the Slovak Republic. URL: <https://www.mzv.sk/en/web/en/diplomacy/slavkov-format>

26. Strazay, T. (2025). The New Geopolitics and Its Impact on Regional Cooperation Formats in Central Europe. *Studia polityczne*, vol. 53 (1), pp. 13–33. <https://doi.org/10.35757/STP.2025.53.1.02>

27. Szacawa, D. (2024). Poland's Northern Policy and Nordic-Baltic Cooperation. *Institute of Central Europe*, vol. 1255, no. 230. URL: <https://ies.lublin.pl/en/comments/polands-northern-policy-and-nordic-baltic-cooperation/>

28. Szimanski, P., & Gotkowska, J. (2025). The NB8 group and other formats of security cooperation in the Baltic Sea region. *Centre for Eastern Studies (OSW)*. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2025-05-29/nb8-group-and-other-formats-security-cooperation-baltic-sea>

29. Wieslander, A., & Blomqvist, L. (2026). How the Nordic-Baltic states become Europe's reliable security engine. *Atlantic Council*. January 27. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/dispatches/how-the-nordic-baltic-states-became-europes-reliable-security-engine/>

30. Wrangle, J., Bengtsson, R., & Brommeson, D. (2023). Resilience through total defence: Towards a shared security culture in the Nordic–Baltic region? *European Journal of International Security*, vol. 9, pp. 511–532. <https://doi:10.1017/eis.2024.15>

Minilateral initiatives in Europe in the 21st century: Slavkov Triangle and Nordic-Baltic Eight

Lopushanskyi Pavlo Romanovych

Postgraduate Student at the Department
of Political Science and International
Relations
Institute of Humanities and Social
Sciences
of Lviv Polytechnic National University
Stepan Bandera str., 12, Lviv, Ukraine
ORCID: 0009-0003-4167-4693

The article is devoted to the study of minilateral initiatives in Europe in the 21st century, using the examples of the Slavkov Triangle and the North Baltic Eight. The relevance of the topic is determined by the transformation of the modern international order, the growth of security threats in Europe, primarily as a result of the Russian-Ukrainian war, as well as the decline in the effectiveness of traditional multilateral institutions, which motivates states to seek more flexible and effective formats for inter-state interaction. The purpose of the article is to clarify the essence, features, and prospects of mini-multilateral initiatives in Europe in the 21st century, as well as to conduct a comparative analysis of the Slavkov Triangle and the North Baltic Eight in terms of institutionalization, security context, and political consolidation of participants. The author emphasizes the growing role of minilateralism as a response by European states to the crisis of multilateralism, the bureaucratic nature of decision-making processes in international organizations, and the need for rapid policy coordination in the face of new geopolitical challenges. It is emphasized that Russia's full-scale war against Ukraine has become an important catalyst for the intensification of minilateral formats of cooperation and a rethinking of the spatial model of Europe. The study is based on methods of analysis and synthesis, as well as historical analysis and case studies. The key methodological tool is the comparative method, which made it possible to identify the common and distinctive features of the functioning of the Slavkov Triangle and the North Baltic Eight as different models of European minilateralism. The results of the research confirm that minilateral formats of cooperation are becoming increasingly important in European politics as flexible and effective mechanisms for coordinating states in the field of security, politics, and regional interaction, complementing traditional multilateral institutions. It has been found that the Slavkov Triangle is characterized by less institutionalization, while the North Baltic Eight demonstrates a higher level of political coordination, security cooperation, and regional consolidation. Further research should focus on studying the impact of minilateral initiatives on the formation of a new European security architecture, their interaction with EU and NATO institutions, and the potential for expanding Ukraine's participation in contemporary minilateral cooperation formats.

Key words: minilateralism, multilateral organizations, Slavkovsky Triangle, North Baltic Eight, European security, defense cooperation, Russian-Ukrainian war, Northern and Baltic Europe.

Дата першого надходження статті до видання: 13.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.04.2026